

Okruhy na štátnu skúšku

Študijný odbor: filológia

**Študijný program: slovenský jazyk a literatúra
2023/2024**

Mgr.

Forma: ústna

Predmet: Slovenský jazyk (1ISMK/SSLOJA/22)

1. Onymická motivácia. Definícia, status a vymedzenie. Apelatívum – proprium. Spolupráca onymickej motivácie s inými motivačnými typmi. Dynamika onymickej motivácie.
2. Sociolingvistika. Predmet sociolingvistiky. Jazyk a spoločnosť. Metódy sociolingvistického výskumu. Sociolingvistika na Slovensku.
3. Jazyková situácia slovenčiny. Teória komunikačných registrov.
4. Jazyková situácia slovenčiny. Stratifikácia súčasnej slovenčiny.
5. Teoretické vymedzenie pojmu štýl. Druhy štýlov a ich charakteristika (singulárny štýl, výrazový štýl, individuálny štýl, personálny individuálny štýl, konverzačný štýl, skupinový individuálny štýl). Vymedzenie pojmu štýléma.
6. Predmet štylistického výskumu. Interaktívna štylistika. Vymedzenie jednotlivých súčastí interaktívnej štylistiky a predmet ich výskumu.
7. Výrazová koncepcia štýlu (systém výrazových kategórií).
8. Pragmaštylistika. Princípy a zásady efektívnej verbálnej komunikácie. Pravidlá vyplývajúce zo vzťahu medzi produktorom a recipientom. Pravidlá vyplývajúce zo zákonitostí textovej výstavby.
9. Bežná komunikačná sféra (hovorový štýl), literárna komunikačná sféra (umelecký štýl), mediálna komunikačná sféra (publicistický štýl).
10. Teoretické vymedzenie pojmu text. Textové makrostratégie (slohové postupy).
11. Komunikačná sféra vedy, popularizácie a aplikácie vedeckých a odborných poznatkov (vedecký, popularizačný, praktický odborný štýl), komunikačná sféra vzdelávania (didaktický štýl). Administratívna komunikačná sféra (administratívny štýl).
12. Jazyk ako znakový systém. Jazyk ako systém v klasickej teórii systémov (systém, štruktúra, činitele štruktúrovanosti). Jazyk ako znak (vymedzenie znaku, unilaterálne a bilaterálne chápanie znaku, semiotický trojuholník, problém motivovanosti a arbitrárnosti). Semióza. Denotácia a konotácia.
13. Funkcie jazyka. Jazykové funkcie v Tézach Pražského lingvistického krúžku (K. Bůhler, J. Mukařovský, R. Jakobson a B. Havránek). Komunikačná, poznávacia, estetická a národnoreprezentatívna funkcia jazyka.
14. Teória kognitívnej metafory. Metafora v kognitívnej lingvistike, typológia metafor (orientačná, ontologická, štruktúrna), metafora a metonymia; reprezentatívne práce kognitívnych lingvistov. Metonymia v kognitívnej lingvistike. Funkcia kognitívnej metafory a metonymie.

15. Základy kognitívne a kultúrne orientovanej lingvistiky. Univerzálne a relatívne v jazyku; teória jazykovej relativity, jazykový obraz sveta, telesnosť v jazyku; teória konceptuálnych schém (schéma nádoba, schéma časť a celok, schéma centrum a periféria, schéma cesta)
16. Jazyk a vedomie. Psycholingvistika.
17. Jazyk a komunikácia. Pragmalingvistika.
18. Explanácia jazyka na základe princípov. Princíp ekvivalencie. Princíp analógie.
19. Princíp orientačnej preferencie. Princíp prirodzenej dominancie. Porovnávacia a historická gramatika 19. storočia.
20. Mladogramatizmus.
21. Systémovo-štruktúrna lingvistika, poznatkové zdroje štrukturalizmu, predstavitelia a prínos, kľúčové termíny (systém, štruktúra, funkcia, znak).
22. Vývinová psychoštylistika. Základné teórie osvojovania reči (behaviorálna, nativistická, psychologická, sociolingvistická).
23. Klasifikácia (typológia) jazykov. Typológia slovanských jazykov. Všeobecná charakteristika vybraného slovanského jazyka.
24. Základné hláskoslovné a pravopisné rozdiely medzi slovenským a českým jazykom.
25. Základné morfológické rozdiely medzi slovenským a českým jazykom.
26. Periodizácia dejín slovenského jazyka z vývinového hľadiska. Prehľad fonologických a morfológických zmien.
27. Kontrakcia v slovenčine. Obdobie, priebeh, výnimky.
28. Zánik a vokalizácia jerov v slovenčine. Dôsledky tejto zmeny na štruktúru slabiky.
29. Zánik nosoviek v slovenčine.
30. Vývin skloňovania podstatných mien. Charakteristika pôvodného skloňovania podľa kmeňov.
31. Vývin skloňovania prídavných mien a zámen.
32. Vývin slovesných kategórií.
33. Sémantické zmeny z hľadiska vývinu jazyka. Vývin slovníka starej slovenčiny.
34. Vývin frazeológie.
35. Prehľadová charakteristika vývoja slovenskej jazykovedy s dôrazom na vybranú periódu.

Predmet: Slovenská literatúra (1ISMK/SSLOLI/22)

1. K semiopoetike literárnych období, skupín a umeleckých smerov – semiopoetika expresionizmu v Európe, expresionizmus v slovenskej dráme a próze.
2. K semiopoetike literárnych období, skupín a umeleckých smerov – semiopoetika lyrizovanej prózy a naturizmu (D. Chrobák, F. Švantner), polemika o anjelských zemiach (J. Felix, D. Tatarka).
3. K semiopoetike literárnych období, skupín a umeleckých smerov – semiopoetika socialistického realizmu. Socialistický realizmus verzus schematizmus.

4. Podoby slovenskej literatúry pre deti a mládež do roku 1960. Formovanie umeleckej podoby literatúry pre deti a mládež. Autori a časopisy detskej literatúry do r. 1960.
5. Moderná slovenská literatúra pre deti a mládež v rokoch 1960 – 1989. Ľubomír Feldek a generačné vystúpenie autorov Mladej tvorby. Konštituovanie poetiky detského aspektu v poézii 60. rokov. Autorská rozprávka, spoločenská próza, literatúra faktu v 60. rokoch.
6. Slovenská poézia pre deti a mládež po roku 1989. Generačné, poetologické a hodnotové modifikácie v súčasnej slovenskej poézii pre deti a mládež.
7. K semiopoetike literárnych období, skupín a umeleckých smerov – slovenská poézia a próza po roku 1989 ako semiopoetický problém. Tzv. text generation (P. Macsovszky, M. Habaj, P. Šulej a i.) a ANesthetic Genderation (K. Kuchelová, M. Ferenčuhová, N. Ružičková)
8. Počiatky „nekonformného individualizmu“ a skupinové gesto „Barbarskej generácie“ (I. Kolenič, T. Lehenová, J. Litvák, K. Zbruž, R. Bielik, A. Turan).
9. „Spirituálna poézia“, reflexívno-filozofická línia autorov (E. J. Groch, R. Jurolek, D. Pastirčák a ďalší).
10. K neexistencii autorských línií v ponovembrovej próze, „autorské individuality“ (M. Kompaníková, M. Kopcsay, M. Vadas, J. Beňová).
11. Feministická ponovembrová literatúra (J. Juráňová, U. Kovalyk a ďalšie). Východiská feministickej poetiky, základné problémy súvisiace s ustanovením feministickej poetiky, feministické čítanie a „gynokritika“ – definície, explikácia rozdielu. Základné smery identifikácie odlišností ženského písania – biologický, lingvistický, psychoanalytický a kultúrny aspekt.
12. Expatovská alebo nomádska línia v slovenskej ponovembrovej literatúre (Z. Kepplová, S. Žuchová, I. Dobrákovová a i.).
13. K semiopoetike literárnych období, skupín a umeleckých smerov – postmoderna ako semiopoetický problém. Princípy postmodernej prózy. Vplyv postmodernej na ponovembrovú prózu (Balla, T. Horváth).
14. Pojem a problém moderny a postmodernej v slovenskej literatúre. Literárnohistorické aspekty postmodernej (V. Marčok, T. Žilka a i.). Premeny modernej a postmodernej poviedky. Vplyv popkultúry a populárnej literatúry na ponovembrovú prózu (P. Pišťanek, P. Rankov, M. Hvorecký, R. Pupala, O. Štefánik).
15. Literárna veda: pojem, štruktúra, predmety, vzťahy, pojmy, kategórie, genéza literárnej vedy v slovenskom kultúrnom a vedeckom prostredí.
16. Staroveká teória poézie v rámci filozofie umenia – vzťah literatúry a skutočnosti (mimesis), vzťahy napodobňujúceho a napodobňovaného. Antická mimesis – Platón, Aristoteles. Rozlíšenie mimesis a diegesis. Aristoteles – vznik vedomia zakladajúceho teoretický prístup k literatúre – východiskové tézy.
17. K pozitivistickým východiskám estetického myslenia H. Taina. Dejepisecská metóda a psychologizmus – koncepcia „vnútorného“ človeka. Ciele, systém a koncepcia skúmania v rámci tzv. duševných vied.
18. Ruská formálna škola – kritika poézie ako „spôsobu myslenia v obrazoch“.

- Umelecká prax a spôsob vnímania. Zákon ekonómie tvorivých síl v koncepcii básnického a prozaického (operatívneho) jazyka. Automatizácia – postup ozvláštnenia – princíp sťaženej formy.
19. R. Jakobson a východiskové tézy lingvistickej poetiky. Jazyk a funkcie jednotlivých podkódov. Jazykové funkcia vzhľadom na kontext, odosielateľa, prijímateľa, kontakt, kód a správu. K možnostiam jazykovej realizácie komunikačných funkcií. Poetická funkcia – definícia a explikácia. Metaforický a metonymický pól jazyka. Pozičná a sémantická podobnosť / príľahlosť – kombinatorické možnosti.
 20. Štrukturalizmus v estetike a vo vede o literatúre – koncepcia, základné pojmy: štruktúra, estetický objekt, materiál, umelecký postup, znak a význam, subjekt a individuum v umení. Estetická funkcia v kontexte ostatných (pragmatických) komunikačných funkcií. Štrukturálna koncepcia umeleckého rozprávania – naratívna gramatika. Úrovne a jednotky (funkcie) gramatiky rozprávania – charakteristika a explikácia ich fungovania.
 21. M. Bachtin a problematika skúmania slova v poézii a próze. Koncepcia dialogizácie ako základnej osobitosti štylistiky prózy. Prozaické slovo v kontexte systému jednotného jazyka a tendencií po zjednotení a centralizácii slovesno-myšlienkového sveta. Odstredivé sily jazykového života, kritériá rozvrstvenosti jazyka. Vnútoraná dialogickosť, sémantická intencia.
 22. Fenomenologická teória – R. Ingarden. Fenomenológia a intencionálne akty. Fenomenologické chápanie literárneho diela – viacvrstevnatá štruktúra (R. Ingarden) – zvukový materiál, úroveň vety, kvalita výpovede v literárnom a vedeckom diele, rovina schematických aspektov, znázornených predmetností, postupnosť vrstiev.
 23. Recepčná teória – W. Iser. Estetika recepcia a teória estetického účinku v rámci recepcnej teórie, zameranie na čitateľa a text. Genetický kontext recepcnej teórie. Rozhranie text – kontext / text – čitateľ.
 24. J. Derrida – východiská kritiky logocentrizmu a fonocentrizmu, príležitosti a ohrozenia sémiologie saussurovského typu. O možnosti nahradenia pojmu znak pojmom grammé (stopa). Explikácia pojmov písmo (écriture), différance, kritika transcendentálneho označovaného. Dekonstrukcia a pojem hra. Kritika konceptu centralizovanej štruktúry. Kritika tradičných pojmov humanitného diskurzu.
 25. Typológia a metódy literárnej kritiky. Literárnokritické žánre.
 26. Pojem literárna kritika. Kritika ako disciplína literárnej vedy, vzťahy literárnej kritiky, teórie a histórie. Interdisciplinárne presahy literárnej kritiky. Vybrané osobnosti literárnej kritiky.